

Nr 55.

Ankom till riksdagens kansli den 11 maj 1945 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av kontroll å vissa plantskolealster m. m.

(1 avd.)

I en till riksdagen den 2 mars 1945 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 141, har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1) medgiva, att från och med budgetåret 1945/46 må anordnas kontroll å vissa plantskolealster m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen angivna riktlinjerna;

2) till Bidrag till plantskolekontroll för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 15 000 kronor.

I skrivelse den 10 november 1944 har lantbruksstyrelsen framlagt förslag om anordnande av kontroll å vissa plantskolealster m. m. Vid förslaget utarbetande ha såsom särskilda av lantbruksstyrelsen tillkallade sakkunniga deltagit avdelningsföreståndaren vid statens växtskyddsanstalt, filosofie doktor K. M. Th. Lindfors, föreståndaren för statens trädgårdsförsök, filosofie doktorn F. W. Nilsson, godsägaren I. Ekvall, Gränna, t. f. trädgårdsdirektören J. G. Gréen, Experimentalfältet, direktören H. Jensen, Hälsingborg, samt sekreteraren Y. Lundin, Stockholm. Efter remiss ha utlåtanden över förslaget avgivits av statskontoret, lantbruksakademien, styrelserna för statens växtskyddsanstalt, lantbrukshögskolan och Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, Sveriges pomologiska förening, Svenska trädskolägareföreningen, Södra Sveriges plantskoleägareförening samt Föreningen för växtförädling av fruktträd.

Innan utskottet lämnar en redogörelse för lantbruksstyrelsens förslag torde få erinras om nu *rådande förhållanden på ifrågavarande område*.

Odling och försäljning av plantor av fruktträd och bärbuskar bedrivs för närvarande så gott som utan kontroll från det allmännas sida. Några i lag eller i författning givna bestämmelser som direkt ha avseende å en dylik verksamhet föreligga nämligen icke. Emellertid finnas några i annat sammanhang utfärdade bestämmelser, vilka på grund av sitt innehåll i vissa avseenden indirekt inverka å verksamheten i fråga. Sålunda stadgas i 11 § förordningen den 18 juni 1864 angående utvidgad näringsfrihet förbud mot att utan anmälan eller särskilt tillstånd till salu kringföra, bland annat, träd och buskar. Vidare erhöi fruktodlingen ur nu förevarande synpunkter ett visst

stöd genom 1927 års riksdags beslut om en betydande höjning av tullen å till landet införda fruktträdplantor. Härigenom torde en rätt avsevärd inskränkning av införseln av för landet olämpliga fruktträdssorter ha åstadkommits. I viss mån reglerande å importen av fruktträd och bärbuskar verka även bestämmelserna i kungörelsen den 8 april 1927 (nr 92) angående införsel av levande växter och växtdelar m. m. Ingen av nu nämnda bestämmelser är emellertid av sådant innehåll, att därigenom någon kontroll i egentlig mening av vare sig odling eller försäljning av ifrågavarande alster vinnes.

Lantbruksstyrelsens förslag.

Det av lantbruksstyrelsen framlagda förslaget innebär i huvudsak följande. En kontroll av de svenska plantskolornas produktion för försäljning av fruktträd, bär- och nötbuskar samt fruktträds grundstammar borde införas. Denna kontroll skulle än så länge anordnas försöksvis och vara frivillig. I fråga om arten av kontrollen har föreslagits att densamma i första hand skulle utgöras av produktionskontroll. Kontrollen skulle emellertid även avse sundhetskontroll. Med utgångspunkt från dessa allmänna uttalanden har lantbruksstyrelsen föreslagit, att den ifrågasatta kontrollen skulle få följande omfattning, nämligen undersökning av jordmånens lämplighet för trädens sunda utveckling, granskning av plantskolas olika årgångar av uppdragna fruktträd för utrönande av huruvida vården av dessa är fullt fackmässig, trädens etikettering, sortäktighet och frihet från inblandningar, undersökning av grundstammarna, avseende dels plantor, som redan utplanterats, dels sådana, som eventuellt undergå förökning i s. k. moderskolor och avläggjarland, plantskolas allmänna skötsel, utrustning för expediering och distribution av produkterna m. m., undersökning av förädlingsmaterialets ursprung, besiktning av moderträd, från vilka ympkvistar tagas, eller, därest förädlings- och grundstamsmaterial inköpas från annat håll, undersökning varifrån detta sker, undersökning huruvida plantskola uppdrager huvudsakligen sådana frukt-sorter, som kunna anses äga ekonomisk betydelse för landet, eller om möjligen träd förökas även av notoriskt olämpliga sorter, samt slutligen undersökning av plantskoleprodukternas kvalitet, sundhetstillstånd och frihet från parasitära angrepp.

För att möjliggöra genomförandet av en kontroll i den utsträckning lantbruksstyrelsen sålunda ifrågasatt har föreslagits, att en var som till försäljning yrkesmässigt odlar plantor av fruktträd, bär- och nötbuskar eller fruktträds grundstammar skulle åläggas skyldighet att till myndighet, som Kungl. Maj:t förordnade, årligen lämna uppgift om sin produktion av dylika alster.

Beträffande handhavandet av kontrollverksamheten har lantbruksstyrelsen ansett, att densamma borde omhändervaras av ett särskilt för ändamålet tillskapat organ, benämnt Svenska plantskolenämnden. Åt detta organ skulle även anförtros att utöva tillsyn över efterlevnaden av den föreslagna uppgiftsplikten i fråga om odling till försäljning av förenämnda plantskolealster.

Nämnden, som borde utses av lantbruksstyrelsen och stå under dess överinseende, skulle sammansättas av fem personer, representerande fruktodlingen, försöksverksamheten på fruktodlingens område, växtskydds- samt plantskoleverksamheten. Hos nämnden skulle anställas en särskild tjänsteman, förslagsvis benämnd plantskoleinspektör. För att nämnden och inspektören lätt skulle ha tillgång till erforderlig expertis har förutsatts, att nämnden erhöle tillgång till lokal vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut.

Enligt förslaget skulle plantor av fruktträd, bär- och nötbuskar härrörande från i kontrollen deltagande plantskolor förseas med bevis därom. För sådant ändamål skulle dylika plantor vid försäljning åsättas en av plantskolenämnden tillhandahållen kontrolletikett, försedd med ett å nämnden inregistrerat varumärke.

Med hänsyn till den nytta kontrollverksamheten skulle komma att medföra för de till kontrollen anslutna plantskolorna har föreslagits, att dessa skulle erlägga viss avgift, vilken borde fastställas av lantbruksstyrelsen efter förslag av plantskolenämnden.

Närmare föreskrifter rörande utövandet av kontrollverksamheten, däribland villkoren för begagnande av omförmälda varumärke och reglemente för Svenska plantskolenämnden, ha föreslagits skola utfärdas av lantbruksstyrelsen.

Lantbruksstyrelsen har beräknat, att förslagets genomförande skulle föranleda engångskostnader å 2 000 kronor samt årliga utgifter å tillhoppa 23 000 kronor. Emellertid har styrelsen samtidigt utgått från att den avgift, som enligt vad förut nämnts skulle erläggas av till kontrollen anslutna plantskolor, skulle bestämmas till sådant belopp, att därigenom efter hand en väsentlig del av kostnaderna för kontrollen kunde täckas. Styrelsen har för första verksamhetsåret, d. v. s. budgetåret 1945/46, dock icke räknat med högre inkomster genom avgiften i fråga än 3 000 kronor. Utgifterna under budgetåret 1945/46 för kontrollverksamheten ha med hänsyn härtill beräknats till $(2\ 000 + 23\ 000 - 3\ 000 =)$ 22 000 kronor, vilket belopp föreslagits skola anvisas å riksstaten för nästa budgetår.

Yttrandena.

I praktiskt taget samtliga avgivna yttranden har lantbruksstyrelsens förslag tillstyrkts eller lämnats utan väsentliga erinringar. Södra Sveriges plantskoleägareförening har dock ansett, att den föreslagna kontrollen borde vara obligatorisk samt göras mera begränsad än vad lantbruksstyrelsen avsett. Vidare ha lantbruksakademien och styrelsen för statens växtskyddsanstalt ifrågasatt, huruvida icke kontrollen i större utsträckning än vad lantbruksstyrelsen föreslagit borde inriktas på sundhetskontroll. I samma riktning har även Svenska trädskolägarföreningen uttalat sig.

Departementschefen.

Departementschefen har i ärendet anfört och föreslagit följande:

»Den svenska frukt- och bärodlingen har numera nått en icke obetydlig omfattning. En förutsättning för att denna odling skall kunna utvecklas på ett tillfredsställande sätt är emellertid att det material, på vilket densamma uppbygges, är av fullgod beskaffenhet. Såsom framgår av den av lantbruksstyrelsen förebragta utredningen torde för närvarande försäljningen av planter vara avsevärd. Någon kontroll av beskaffenheten av de försålda plantorna förefinnes dock icke. Väsentliga brister synas också enligt vad utredningen giver vid handen förekomma på olika håll med avseende å det plantmaterial som föres i handeln. Med hänsyn härtill synes böra övervägas att införa någon form av kontroll över beskaffenheten av de planter som säljas i den allmänna marknaden från plantskolorna. Givet är att en obligatorisk kontroll skulle bli mest effektiv och giva det bästa resultatet. Emellertid anser jag i likhet med lantbruksstyrelsen att det av praktiska skäl knappast låter sig göra att omedelbart genomföra en dylik kontroll. Otvivelsaktigt skulle dock icke obetydliga fördelar uppnås vid en frivillig kontroll i det allmänheten skulle få möjlighet att genom hänvändelse till de plantskolor eller återförsäljare, vilka föra kontrollerat plantmaterial, erhålla en viss garanti för att den inköpta varan vore av god beskaffenhet. Genom att till en början försöksvis upptaga en frivillig kontroll på ifrågavarande område vinnas också erfarenheter angående förutsättningarna för och verkningarna av en kontrollverksamhet rörande det vid plantskolorna uppdragna plantmaterialet. Sedermera kan frågan om införandet av obligatorisk kontroll med bättre förutsättningar att bedöma densamma ånyo upptagas till övervägande. I flertalet av de avgivna yttrandena har det föreliggande förslaget tillstyrkts. Med hänsyn till det anförda finner även jag mig kunna i princip ansluta mig till detsamma.

Kontrollen torde i huvudsak böra få den omfattning lantbruksstyrelsen föreslagit. Emellertid synes angeläget att sundhetskontrollen såsom i några yttranden framhållits icke eftersättes även om såsom förslaget avser verksamheten i viss mån i första hand bör inriktas på produktionskontroll.

För genomförande av den föreslagna kontrollverksamheten har lantbruksstyrelsen ansett erforderligt, att innehavare av plantskola ålägges viss uppgiftsplikt, bland annat rörande den mängd planter, som årligen avses skola försäljas. Härjämte har lantbruksakademien ifrågasatt, att uppgiftsplikten även skulle omfatta antalet närmast föregående år försålda planter. Enligt min åsikt torde emellertid med ifrågavarande kontroll avsedda resultat i stort sett kunna vinnas utan en dylik uppgiftsplikt. Några bestämmelser av nämnda innebörd torde därför i varje fall icke för närvarande böra utfärdas.

Den föreslagna kontrollen har lantbruksstyrelsen föreslagit skola handhavas av en särskild för ändamålet tillsatt nämnd. Till detta förslag, som i samtliga yttranden lämnats utan erinran, kan jag giva min anslutning. Den

möjligheten förefinnes visserligen att anknyta kontrollen till statens växtskyddsanstalt. Då emellertid anstaltens verksamhet i huvudsak omfattar sundhetskontroll, synes en dylik anordning icke ändamålsenlig. Jag förutsätter emellertid, att den blivande nämnden (statens plantskolenämnd) i erforderlig utsträckning samarbetar med växtskyddsanstalten. Ej heller i fråga om nämndens sammansättning har jag någon erinran. Nämndens ledamöter, som torde böra utses av lantbruksstyrelsen, synas sålunda böra representera fruktodlingen och försöksverksamheten på detta område, växtskyddsintressena samt plantskoleverksamheten.

För kontrollverksamhetens genomförande torde det bliva nödvändigt att hos nämnden anställas en särskild tjänsteman såsom plantskoleinspektör. Huruvida denne befattningshavare kommer att få full sysselsättning blir beroende av vilken anslutning kontrollen får. Till en början torde man knappast kunna räkna med att så blir förhållandet. En viss begränsning av kostnaderna i förhållande till det av lantbruksstyrelsen beräknade beloppet torde därför åtminstone under första budgetåret vara möjlig. Med hänsyn härtill synas kostnaderna för första budgetåret kunna begränsas till 18 000 kronor. I likhet med lantbruksstyrelsen finner jag det i betraktande av de fördelar, som kontrollen kommer att medföra för innehavarna av de plantskolor, som ansluta sig till kontrollen, skäligt att dessa erlægga en viss avgift, vilken det torde få ankomma på lantbruksstyrelsen att bestämma. För första verksamhetsåret synas inflytande avgifter dock icke kunna uppskattas till högre belopp än det av lantbruksstyrelsen angivna eller 3 000 kronor. Jag utgår emellertid ifrån att inkomsterna av verksamheten sedermera skola bliva av den storlek att de kunna täcka i varje fall större delen av utgifterna och att densamma sålunda efter någon tid icke skall betunga statsverket med några kostnader.

Beträffande lokalfrågan synas erforderliga lokaler tills vidare böra beredas plantskolenämnden och dess tjänstemän vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut.

Det omedelbara överinseendet över ifrågavarande kontrollverksamhet synes böra åvila lantbruksstyrelsen. Å styrelsen torde även böra ankomma att utfärda de närmare föreskrifter, som kunna påkallas för genomförande av kontrollen i fråga.

I anslutning till vad jag sålunda anfört skulle för genomförandet av den nu föreslagna kontrollverksamheten för budgetåret 1945/46 erfordras ett statsbidrag av (18 000 — 3 000 =) 15 000 kronor. Detta belopp torde böra anvisas under nionde huvudtiteln å riksstaten för nämnda budgetår i form av ett obetecknat anslag, benämnt Bidrag till plantskolekontroll. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser för anslagets disposition.»

Utskottet.

Inom vårt lands numera betydande frukt- och bärodling finnes alltjämt ingen kontroll på att de plantor, som försäljas i allmänna marknaden och på vilka ifrågavarande odling uppbygges, äro av tjänlig beskaffenhet. Den

utredning i ämnet som verkställt av lantbruksstyrelsen ger också vid handen att väsentliga brister förekomma hos saluförda plantskolealster, såsom i form av olämpliga grundstammar och otillförlitlig sortäkthet. I likhet med departementschefen delar utskottet lantbruksstyrelsens uppfattning att åtgärder påkallas för att få till stånd en kontroll av plantskolornas produktion och verksamhet. Då det även bör ligga i vederhäftiga plantförsäljares intresse att kunna tillhandahålla plantmaterial som blivit officiellt kontrollerat, synes med avseende på den ifrågasatta kontrollens genomförande åtminstone till en början kunna förutsättas frivilligt deltagande. Såsom departementschefen anfört i anslutning till lantbruksstyrelsens förslag torde för handhavandet av en dylik frivillig kontrollverksamhet böra tillsättas en särskild nämnd (statens plantskolenämnd) och hos denna anställas en befattningshavare såsom plantskoleinspektör. Verksamheten bör bedrivas i samarbete med statens växtskyddsanstalt och under lantbruksstyrelsens överinseende. Lokaler för nämnden synas tills vidare kunna beredas vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut.

Vad angår kostnaderna för nämnden har lantbruksstyrelsen räknat med att innehavarna av de plantskolor som ansluta sig till kontrollen skola erlägga en viss avgift. För första verksamhetsåret ha kostnaderna och avgifterna i propositionen beräknats till respektive 18 000 kronor och 3 000 kronor. I enlighet med denna beräkning torde för nästa budgetår till ändamålet böra anvisas ett statsbidrag av 15 000 kronor.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

1) medgiva, att från och med budgetåret 1945/46 må anordnas kontroll å vissa plantskolealster m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen angivna riktlinjerna;

2) till *Bidrag till plantskolekontroll* för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 15 000 kronor.

Stockholm den 11 maj 1945.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Närvarande: se utlåtande nr 52.
